

אותיות פורחות...

מאת יצחק אבינרי

(דושיח על הכתב והנקוד העברי)

יהודה: מה נשמע? היש חדשות בעתון?

נמרוד: אוף... עופתי היום מקריאת העתון.

יהודה: מה קרה?

נמרוד: פשוט, נתבלבלתי קצת. קראתי על מחאת ספרים, וחשבתי בלבי: האמנם ספרים דוממים יכולים גם הם להביע מחאה? ואולי: הן בדור זה, שכבר טסים אל הירח, הכל יתכן... ברם, עם גמר הקריאה נתברר לי שמדובר כאן לא בספרים לקריאה, אלא בספרים העושים תספורת. אכן, קשה להיות יהודי וקשה לקרוא עברית.

יהודה: ומה תעשה אם יאמרו לך על פלוני שהוא מספר יפה, ואתה תחשוב על ספור, בשעה שכוונתו דווקא לתספורת.

נמרוד: צדקת. גם זו צרה, אבל לפחות מצויה היא בכל הלשונות, כי הרבה מלים יש שמשמעות שונים להם, וכפי שידעת, "צרת רבים חצי נחמה". אבל צרת הקריאה בעברית שאינה מנוקדת — צרה עברית בלבד היא. עובדה היא: קשה לקרוא עברית, וכל קורא הוא בבחינת מנחש.

יהודה: והרי כולנו קוראים עברית. האמנם מלאה הארץ מנחשים וקוסמים?
נמרוד: אנו קוראים משום שהורגלנו בכך, אך כל מלה אפשר לקרוא בדרכים שונות.

יהודה: ומה בכך? העיקר שאנו יודעים לבחור בדרך הישר של קריאה נכונה.
נמרוד: אל נא תתגדר ביודעי עברית. יש רבבות עולים חדשים, שהקריאה העברית קשה עליהם יותר מחבלי קליטה.

יהודה: ואני ידעתי כי כל עולה חדש — אם אך רצון טוב לו — הריהו נכנס לאולפן, וכעבור שנה אחת הוא מדבר וגם קורא עברית.

נמרוד: איך יתכן רצון טוב, אם מלה אחת נקראת באלפי דרכים.

יהודה: באלפי דרכים? הא כיצד? רצונך לומר בכמה דרכים?

נמרוד: תאר לעצמך שאפילו מלה פשוטה כגון "המתבקשת" אפשר לקרוא ברבבות אופנים שונים!

יהודה: ברבבות? לא ייאמן!

נמרוד: ברבבות ממש. רצונך לדעת את המספר המדויק? בחוברת "לשוננו" (שבט תש"ד) תמצאנו. שם מסופר כי פרופ' קאסוטו חישב ומצא כי את השם הור שטרנברג אפשר לקרוא בעברית ב-46.656 דרכים שונות, וחזקה על פרופיסור זה שדייק בחשבונו.

יהודה: מגלי עולם הם הפרופיסורים הללו. הראו לתלמיד את שבע האותיות של "המתבקשת" או "המתלמדת" ומיד יקרא כהוגן, ומה לנו ולחשבונות-של-תהו? נמרוד: אולי צדקת כאן, אך הן תודה כי יש מאות מלים בעברית שבאמת מתקשים בקריאתן, כי אפשר לקראן בדרכים שונות.

יהודה: למלים שבאמת אפשר להתקשות בקריאתן — יש תקנה: לפעמים מוסיפין וו ויוד יתרה, שלא לפי הדקדוק.

נמרוד: ומה תעשה לחוסר פתח וקמץ, סגול וצירה?

יהודה: קושי זה קיים בעיקר במלים לועזיות, והללו כבר מצאו את תקונן ע"י תוספת אלף פתוחה ואלף מוסגלת. ואשר למלים עבריות — נוכל להסתפק בנקוד חלקי, כאשר הסתפקנו עד עתה.

נמרוד: אבל עלינו לשאוף לבהירות הקריאה בכל מלה עברית, ונקוד חלקי לא תמיד יושיענו.

יהודה: התופסים מרובה ימצאו את ספוקם בנקוד שלם.

נמרוד: אבל נקוד שלם אינו מצוי כיום אלא בספרי למוד או בספרי קודש, ולא יתכן בעתון יומי.

יהודה: אף בעתון יומי יתכן ויתכן נקוד שלם, והראיה — עתוני "אמר" ו"למתחיל". זאת ועוד: עם שכלול הטכניקה כבר הגענו אף למכונת-סדור שיש בה נקוד שלם.

נמרוד: אף הנקוד השלם יש בו מגרעת, כי אין בו אחידות.

יהודה: חידות לי דבריך.

נמרוד: אין בו אחידות, כלומר: יש נקודות ממעל לאות, ורובן למטה מן האות, ונמצא שעיני הקורא קופצות מלמטה למעלה, ולהפך.

יהודה: אעפ"י כן לא שמענו שיחלה, חלילה, קורא עברי במחלת-עיניים מחמת טרחה זו. נמצא שאין הנקוד העברי מוזק לעינים.

נמרוד: גם אם אין הוא מוזק, הרי אין הוא נאה, ויש למצוא תקנה לדבר.

יהודה: ומהי התקנה, לדעתך?

נמרוד: הצעה פשוטה בתכלית: נקודות רק בין האותיות, לא מלמעלה ולא מלמטה.

יהודה: הא כיצד?

נמרוד: פשוט מאד: במקום הנקודות הקטנות והבלתי-אסתטיות נתקין סימנים מיוחדים בגודל אותיות ונקבעם בין האותיות, והיו לנו ווקאלים כנהוג בשאר אומה ולשון. ודאי ראית, ואולי גם טעמת, את המשקה "פפ". הסגול עומד לא מתחת לפא, אלא כממוצע בין שתי האותיות, וזה יותר נאה, אלא שעדיין לא העיזו לעשות זאת ברור.

יהודה: אינני רואה את דבריך. קודם-כל תקשה הקריאה העברית על אחינו בית ישראל, ושנית — הרי כרוך הדבר בזכו עצום, כי במקום שורה אחת יהא עלינו לכתוב שורה ומחצה. הרי זה בזכו זמן, מרץ וכסף.

נמרוד: בזכו כסף אין בו כדי להטיל עלי אימה. אנו כבר הורגלנו לחיי בזכו ומותרות, עד שהחסכון אינו מדבר עוד ללב. פירות וירקות שהחלו — אין קופצים

עליהם. קופצים על מזונות יקרים ולא על הזולים. שאל את עקרת-הבית ותגדך... יהודה: בענין המזונות — כמדומה שצדקת. אע"פ כן הרי לכל דבר צריך להיות גבול, כלום עלינו לייקר ולהכביד במו ידינו את הכתיבה העברית, ע"י גזירה וכפייה, רק כדי לדמות את העברית ללשון אירופית? ומה תעשה לדרך הכתיבה, שאנו כותבים מימין לשמאל, והם — משמאל ימינה?

נמרוד: אל יהא דבר זה קל בעיניך! מבשרי חזיתי זאת: הרבה פעמים מתלכלך הכתב משום ידי העוברת עליו מימין שמאלה, ולא כן לכשאני כותב משמאל ימינה...

יהודה: האמנם? ואני לא ידעתי, אף לא שמעתי, על תקלה כזו. נמרוד: "לא ידעתי" — אינה ראייה. זה דרכנו ללגלג על תקלות רציניות ולהתעלם מן הצורך בתקונים חיוניים.

יהודה: סלח נא לי על דברי: אני סבור שלא תקון חיוני כאן, אלא קלקול ממית. השמת לבך לפילוג המסוכן ולהכבדה הקשה שהדבר עלול לגרום לנו? נמרוד: איזה פילוג ואיזו הכבדה?

יהודה: הן תבין כי לא כל עם ישראל יסכימו לקבל עליהם כתב חדש עם ווקאלים בין האותיות, ונמצא שעמנו יתפלג לשנים, מלבד זה — ברור שספרי התנ"ך, התלמוד וכו' יהיו נדפסים בלי שנוי, כפי הנהוג, ונמצא שילדינו יצטרכו ללמוד מעתה שני מיני כתב: ישן וחדש. האם העלית על דעתך איזו הכבדה מלאכותית אנו באים ליצור במו ידינו? ועל הכל — עם ישראל בגולה לא יקבל עליו כלל גזירה משונה זו של ווקאלים בין האותיות, ועמנו יהא מפולג ע"י כך למחנות ממחנות שונים.

נמרוד: כל זה ימשך תקופה קצרה לערך, רק בדור-המעבר, ואחרי-כן — יתרגלו ולא תהא עוד כל מחלוקת. ואפילו אם תמשך המחלוקת — הרי סוף-סוף תקון זה לא יהא אלא זמני, כי ברור שבסופו של דבר יבוא במקומו תקון רדיקאלי ומרחלט.

יהודה: ומהו התקון הרדיקאלי לדעתך? נמרוד: פשוט מאד: אות רומית במקום העברית, ואז נהיה פטורים מכל הצרות: מכתוב חסר ומלא, נקוד חלקי ונקוד שלם, וגם — נכתוב משמאל ימינה, ככל עמי אירופה. חשבתי זה כבר להציע תקון זה, אך חוששני שיוקיעוני כמתבולל, כקברן הלשון.

יהודה: האם לא העלית על דעתך שבאמת כן הוא? את אשר לא עשו טיטוס ואדריינוס ללשון העברית — נעשה לה אנחנו? הלא כלייה אנו גוזרים על לשוננו, ותקומה לא תהא לה!

נמרוד: לא אדע מדוע. מדוע לשונות אירופה חיות וקיימות ומתפתחות, והלשון העברית דווקא היא תקבר ע"י האות הרומית?

יהודה: כי לא כלשונות אירופה הלשון העברית, כי לשון מזרחית, ולא אירופית היא. גם אם נתעלם מן הרגש, מן החבה, מנשמת האות העברית, שבשלומה — שלום לכל הלשון, הרי אף ההגיון "היבש" אומר שהאות הרומית תמיט כלייה על העברית. קודם-כל — תשושש ותמחק דמות השורש העברי בן-שלש

האותיות, והלשון לא תוסיף עוד להתפתח כאשר נתפתחה עד כה. ושנית — עברית הנכתבת באותיות רומיות, לא עוד לשון אחת תהיה אלא לשונות רבות. נמרוד: טעמך הראשון — יתכן שנכון הוא, אך השני אינו מובן לי כלל. יהודה: הדבר ברור ופשוט: עברית באותיות רומיות — יקרא כל אחד בלשון השגורה בפיו: האנגלי יקראנה כבאנגלית, הצרפתי — כבצרפתית וכד', כשם שהם קוראים רומית. הלא עובדה היא שיהודי אנגלי או אמריקני, שאינו יודע צורת אות עברית והוא אומר קדיש שנדפס באותיות רומיות — המלים יוצאות מפיו בצורה משובשת ומסורסת.

נמרוד: למשל?

יהודה: רצונך בדוגמאות — הרי לך: במקום „כרעותיה” — טשייראטא, במקום „תושבתחא ונחמתא” — טאשבטשייטא וניטשמיטא... נמרוד: כל זה — כיום, כשעדיין לא הותקן כתיב רומי מסוים לעברית, אבל לכשיותקן — יהיו נזוהרים בו וקוראים נכונה, כדרך שנוהגים בכל לשון חיה. הן הצרפתי אינו קורא אנגלית כצרפתית, ואין האנגלי קורא צרפתית כאנגלית. אל נא תשכח שדרך הלאטיניזאציה נראתה לאנשים שהצטיינו ברוח עברית העשויה לבלי חת, ונמצא שאין כאן כל סכנה.

יהודה: למי אתה מתכוון?

נמרוד: לזאב ז'בוטינסקי ואיתמר בן-אבי. האחד נלחם כל ימיו לציון, יסד את הגדודים העבריים ואת תנועת הרביזיוניסטים, והשני — הלא הוא הילד העברי הראשון שדבר עברית בדורנו. הן שניהם לא רצו אלא בטובת לשוננו ולא ברעתה, וכיצד תיישב את העובדה ששניהם המליצו על לאטיניזאציה, ואיתמר באן אב"י אף הדפיס ספר ועתון עברי באותיות רומיות. יהודה: כלל גדול הוא: „כל הגדול מחברו יצרו גדול הימנו”. יש שאנשים דולים מצעידים את אחיהם לקראת תהום של אבדן. ז'בוטינסקי היה, כידוע, רודן ברוחו, ולא נמנע ממעשי-הפיכה, שנראו לו כמועילים. ואשר לאיתמר בן-אבי, „הילד העברי הראשון”, הרי שוחר הרפתקאות היה, ואין מביאין ראיה ממנו. מכל מקום מובטחני שגם אתה תודה, כי אפילו אם תוכל להתקיים עברית באותיות לטיניות, אין ספק שירבו דיאלקטים שונים: דיאלקט אנגלי, צרפתי וכד'. ויתכן מאד שלפעמים לא יבין איש שפת רעהו.

נמרוד: אף אם יהיה כן — אין רע בכך. כלום אין באירופה ארצות, שתושביהן הדרומיים כמעט לא יבינו את שפת אחיהם הצפוניים? ובהודו מרובים הדיאלקטים עד כדי כך שכמעט אין לשבטי-הודו השונים שפה משותפת, בלתי אם — האנגלית...

יהודה: האין אתה חושש שגם בארצנו עלולה הלאטיניזאציה להביא לידי כך? נמרוד: אודה ולא אבוש: ציפיתי לכך מראש.

יהודה: אתה מצפה ומקוה לכך?

נמרוד: לא שאני מצפה לאנגלית, אלא לשאלתך זו ציפיתי, כי אמנם יש להניח שהלאטיניזאציה עלולה להשליט בסופו של דבר את האנגלית ולדחוק את העברית לגמרי.

יהודה: ואע"פ כן אין אתה חושש לבוא בהצעה כזו, שפירושה — השמדת העברית?
 נמרוד: אין אני חושש משני טעמים: קודם-כל — יתכן שהדבר לא יתרחש, ושנית — אם יתרחש משמע שצריך הוא להתרחש.
 יהודה: אם כן אמור את האמת: רוצים אנו בלשון זרה ולא בלשוננו העברית?
 נמרוד: טרם הגיעה השעה לכך. עוד מרובים הקנאים הלאומיים, וחוששני שישרפוני בהבל פיהם: צא, יאמרו לי, אין לך מקום בארצנו: צא נוכל, מנוול, בליעל, יבסק, מתבולל, קברן העברית, אין לך חלק בתוכנו!
 יהודה: סבורני שאין לך לחשוש. סוף-סוף חיים אנו במשטר דימוקראטי.
 נמרוד: אמנם, מדינתנו אינה פוסקת מלהתפאר כי מדינת משטר דימוקראטי היא, ואע"פ כן כשהדבר מגיע ל"קוצו של יוד" — אנו רואים לא פעם כי יד השוביניסטים על העליונה, ואני — למה אכחד? אני פשוט מפחד לומר את האמת אשר בלבי, ולפיכך אני הולך סחור-סחור למען הגיע אל המטרה...

אַל חִיקְכֶם רְפוּד־אֲמוּנַת הַדָּרִי...

מאת א. מרתאן

אַל חִיקְכֶם רְפוּד־אֲמוּנַת הַדָּרִי, אֲשׁוּב
 כְּשׁוֹב גּוֹזֵל אֶל־יָקֵן.
 אֲשׁוּב, אֶעֱטֶה בְּשַׂרְכֶם־מִוִּרְשָׁת
 כְּמוֹ שֶׁלֶד מְרָקֵן.
 וּבִהְגִיעֵי הַחֹפֶה לֹא אֲשׁוּב, אֶקְלַע
 הַיָּמָה לְהַפְלִיג כְּסִהֵר.
 הוּי, שִׁירוּ לִי מְרַחְבִים דְּלוֹקֵי־דָהָר
 אֶת שִׁירַת הַפָּרֶשׁ עַל רֶכֶב הַסַּעַר.